ՏԵՍՆԵԼ ՋԱՍՏՈՒԱԾ

ՀԱԽԱՏՔ ԵՐԿՐԻ ՎՐԱՅ

“ԳԱԶԱՆ ՄԸ Կ’ԵԼԼԷՐ ԾՈՎԷՆ”

«ԻՄ ԼՈՒԾՍ ՔԱՂՑՐ Է
ԵՒ
ԻՄ ԲԵՌՍ՝ ԹԵԹԵՒ»

ՏԵՍՆԵԼ ԶԱՍՏՈՒԱԾ

Ելից Գ. 1-6

1. Մարդ ի՞նչպէս կրնայ տեսնել զԱստուած:

ա. Մովսէս ի՞նչ ըրաւ տեսնելու համար զԱստուած:
բ. Հանեց իր կօշիկները:
գ. Կօշիկներ հանել ի՞նչ կը նշանակէ:
դ. Սրտի մաքրութիւն (Ատելութիւն, վրէժխնդրութիւն, նենգութիւն և սիրել):
ե. Յիսուս ի՞նչ ըսաւ Աստուած տեսնելու համար.
«Երանի՜ անոնց, որոնք սիրտով մաքուր են,
որովհետեւ անոնք զԱստուած պիտի տեսնեն»--Մատթ. Ե. 8:

2. Որո՞ւ կը հաւատար Մովսէս երբ Աստուած երեւցաւ անոր անկէզ մորենիին մէջէն: Աստուած առաջին քայլը կ՛առնէ:

ա. Կը հաւատար իր պապենական Աստուծոյ, Փարաւոնեան յատկանիշներով՝ նախանձոտ և վրէժխնդիր Աստուած մը:
բ. Մովսէս նախ տեսաւ այրող մորենին, յետոյ ուզեց մօտէ՛ն ճանչնալ:

3. զԱստուած մօտէն յայտնաբանողը ո՞վ եղաւ. Յիսուս Քրիստոս:

ա. Ինչո՞ւ միայն Յիսուս Քրիստոս կրցաւ լման յայտնել զԱստուա ծ: Որովհետեւ միայն Ա՛ն գիտէր Հայր Աստուծոյ ՍԻՐՈ՛Ղ ըլլալը: Յիսուս ապրա՛ծ էր Հա՛յր Երկնաւորին հետ:
բ. Մեզի համար չարչարուեցաւ ու Իր Խաչելութեա՛մբ ցոյց տուաւ Հօր սէրը:

4 Կ՛ուզե՞նք մենք ալ տեսնել զԱստուած:

ա. Պայմանը սրբանա՛լ է: Հիմնական իմաստով կը նշանակէ՝ Աստուծոյ նուիրուած, Աստուծոյ յատկացուած, կամ Աստուծոյ պատկանող:
բ. Սուրբ պահուելիք միակ բաները մեր սիրտը, մեր միտքը և մեր ապրումը
գ. Երկու կրակ կար վառուած Մաշտոցի սրտին մէջ՝ սէրը դէպի Աստուած և սէրը դէպի իր ազգը, երկու ուժեր անդուլ կ՛արծարծէին այդ կրակները. մէկը՝ մտքի խորաթափանց լոյսն էր. միւսը՝ սուրբ նուիրում մը դէպի գերագոյն Ճշմարտութիւն և ծառայասիրութիւն:

Յով. Ա. 51, ԺԲ. 20-23,
Էմմաուսի ճամբուն վրայ Ղուկ. ԻԴ. 13:

1 զԱստուած՝ Յիսուսի ապրումին մէջ կը տեսնենք, Անոր մէջէն կը դիտենք և Անոր միջոցով կը ճանչնանք:

Տեսնելու համար զգա՛լ պէտք է:

2. Ճարտարապետութեան մէջ, կարգ մը անճեր, կը տեսնեն միայն

մարմարն ու բարը:

ա. Ուրիշներ՝ բացառիկ հնարամտութեան թանձրացեալ գեղեցկութիւնն ու հրապոյրը:

բ. Տեսնե՛լ միայն արտաքին կերպարանքին նայել չէ. այլ մտովմտովով և հոգիով ներթափանցել ըմբռնել, ճանչնալ և նմանիլն էք տեսողութիւնը միայն մարմնական աչքով չէ, այլ հոգիին և սրտին տեսանելիութեամբ է:

գ. Տեսնելու համար՝ ՍԻՐԵ՛Լ պէտք է:

3. Երկու հոգի նոյն բանին կը նային, բայց նոյն բանը չեն տեսներ. մենք կը տեսնենք մե՛ր ուզածը, մարմնին կամ հոգւոյն դելադրածը:

ա. Անձ մը որքա՜ն սիրես, այնքան աւելի լաւ կը տեսնես, ու որքա՜ն լաւ տեսնես, այնքան աւելի՛ կը սիրես, սէրը՝ դիմացինը թափանցիկ կ՛ընէ:

բ. Չես կրնար սիրել տգեղն ու գեղեցիկը, բարին ու չարը, սուտը և իրաւը...:

գ. զԱստուած տեսնելու համար նայի՛լ, ու յետոյ տեսնե՛լ հարկ է: Այդ նայուածքէն նոր կեանք պիտի ծնի, և նոր ճանապարհ:

4. Մարդ իր դիտածի՛ն կը փոխակերպուի:

ա. Այն տղաքը որ սբօրը կը դիտեն, մարզիկ կը դառնան, իսկ անոնք որոնք ոճիր և հեշտանք կը դիտեն, գող ու աւազակ կ՛ըլլան:

բ. Մենք Ո՞վ կը դիտենք տեսնելու համար զԱստուած: Վրէժխնդրութի՞ւն, ատելութի՞ւն, թէ Քրիստոսի սէրն ու նուիրումը:

Մարդ չի կրնար երկու հակընդդէմ տէրերու ծառայել:

5. զԱստուած տեսնելու համար մեր նայուածքը կեդրոնացնելու ենք

ա. Քրիստոսի սրբարար Խաչին:

բ. Անոր փրկարար ներման:

աղօթքին, և հրաշափառ Յարութեան:

գ. Միայն ա՛յն ատեն պիտի տեսնենք երկինքը բացուած մեզ համար:

Աստուած հանդիպեցաւ Աբրահամի օտարութեան մէջ ու երեւցաւ Մովսէսի՝ լեռան մը վրայ ու տեսնուեցաւ հետը ամայութեան մէջ ո՛չ թէ եկեղեցւոյ կամ սրբատեղիի մը մէջ:

Աստուած միայն ուխտավայրերու մէջ չգտնուիր, այլ սրբատեղիի կը փոխակերպէ Իր տեսակցութեան ու հանդիպումի վայրերը:

Աստուծոյ յայտնատեսութիւնը չենք կրնար սահմանափակել:

Մայիս 2, 1996
Ալպէռ Նորատունկեան

ՀԱՒԱՏՔ ԵՐԿՐԻ ՎՐԱՅ

Աշխարհ մտահոգութեան մէջ կը դեգերի: Գիտնականներ տագնապի մէջ են փրկելու համար երկրագունտ աշխարհը իրե՛նց իսկ ստեղծած "յառաջադէմ" կարծուած, ճարտարարուեստի վնասարարութենէն:

Անհամար դարեր, մարդ արարած ապրած է մայր հողին վրայ շէնցնելով զայն իր ճարտարապետական արուեստով և վայելելով անոր կենդանարար արդիւնաբերութիւնը: Մարդկութիւնը նաւարկած է առագաստով ծովերու, լիճերու և գետերու վրայ առանց ապականելու անոնց մաքրութիւնը և աղարտելու անոնց անբծութիւնը:

"Նախապատմական" կոչուած անգրագիր էակը ապրած է բնութեան հետ յարգելով և մեծարելով զայն: Նախնադարեան մարդը չէ՛ կարդացած բերականութիւն և չէ ճանչցած համայնագիտարան գիրբեր: Ան դիտած է երկնակամարի ծիածանն ու այգալոյսը, երկրպագած է արեւին ու բնութեան խորհրդաւորութիւններուն, դարձած է կռապաշտ, սակայն կառչած է հաւատքի և խորհրդազգաց վերացումով փնտռած է ճանչնալ զինք ստեղծող Արարիչը: Մատուցանելու Անոր իր երախտագիտութիւնը, որ զինք բարձրացուցած է երկրի հողէն կաւէն ու շնորհած ինքնագիտակցութիւն և հոգետեսութիւն:

Ջարթօնքի և Բարեկարգութեան բանի մը դարերը, որոնք կայծակի արագութեամբ եկան ու անցան, իրենց հետ բերին նաեւ անհաւատութեան սերմերը, բրտութեան և անբարոյականութեան ցոփ վայելքները:

Անհատներ, ընկերութիւններ, ազգեր, այսօր կ՛ապրին իրե՛նց շահախնդրութիւնը գոհացնելու համար միայն: Ընկերն ու դրացին երբեք նկատողութեան նիւթ չ՛ըլլար: Գերհզօր անհատականութիւնը՝ «ես»ն է, «իմ»սը թէ՛ իւրաքանչիւր անձին, թէ ընկերակցութիւններուն և թէ ազգերուն մէջ:

Անցեալի զուարճասէր անհաւատները կ՛ըսէին.
«Ուտենք ու խմենք այսօր, որովհետեւ վաղը պիտի մեռնինք»:

Ներկայի հաճոյամոլ և զբօսասէր դեգերողները կ՛ըսեն.
«Ուտենք ու խմենք, որովհետեւ պիտի չմեռնինք....»:

Անհաւատութեան անբարտաւանութիւնը նոյնիսկ կուրցուցած է մարդկութեան վախի և վախճանականութեան երկիւղը: Ժողովուրդներ, առանց խպնելու, սնապարծութեամբ կ՛ըսեն թէ իրենք անհաւատներ են:

Ցաւալին այն է, որ կարգ մը հաւատացեալներ լուռ կը մնան ի դիմաց սոյն զեկոյցներու: Ունինք բարաշէն հոյակապ եկեղեցիներ և արդիական երգեհոններ: Ունինք նաեւ ուսեալ եկեղեցականներ ու հռետոր բարոզիչներ և կրօնական պարբերաթերթեր: Վերոյիշեալներու գոյատեւումը կախեալ է միայն անհատներո՛ւ հոգեկան և իմացական համոզումներու աներեր հաւատքէն:

Եկեղեցիներու և կրօնական սրբազան վայրերու դաստիարակութեան որքա՞նը բուժողահաւատ բարոզութիւն և որքա՞նը հոգեւոր դաստիարակութեան որ մարդկային գիտակցութիւնը կը միաձուլէ աստուածային գիտակցութեան հետ և ցոյց կու տայ հաւատի ուղեծիրը: Մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս, վշտահար հոգիով, հարցում մը կ՛ուղղէ.

«Երբ գայ մարդու Որդին՝ արդեօք
հաւատ պիտի գտնէ՞ երկրի վրայ»:

Գալիլիացի Վարդապետը ինչո՞ւ այս հարցումը ըրաւ: Հրաշագործ Նազովրեցին՝ Իր աւետարանչական վերջին առաքելութենէն երբ վերադարձաւ Երուսաղէմ, ի՞նչ գտաւ Աստուծոյ տան մէջ: Հաւա՞տ, աղօթողներու միաբանութի՞ւն, ո՛չ, այլ գտաւ առեւտուր և դրամափոխութիւն՝ նիւթապաշտական ձգտումներու և փառամոլութեան կեդրոնատեղի:

Այսօր ի՞նչ է աշխարհի վիճակը: Ինչով կը տարբերի մեր ներկան՝ անցեալէն: Որակական տարբերութիւն չկայ: Հնագոյն անցեալէն ի վեր, իշխած են սուտն ու կեղծիքը, անարդարութիւնն ու անիրաւութիւնը, հեշտանքն ու ագահութիւնը, մասնակա՛ն խմբաւորումներու մէջ:

Ներկայ բաղաքակրթութեան մէջ, վերոյիշեալ հոգեկան ախտերը ոչ միայն կը տիրապետեն սանձարձակ, այլ զգեստաւորուած են պատիւով և մեծարանքով և ընդհանրացած ընկերային և բաղաքական բոլո՛ր դասակարգերու մէջ: Կարծես հաւատի կանթեղները կը մարին մէկ առ մէկ և անոնց վկայութեան ղօղանջը կը դառնայ առեւտրական, նիւթապաշտական և փառասիրական անիմաստ արձագանգներ:

Կը տօնենք յիշատակը նահատակող մէկ ու կէս միլիոն մեր արիւնակիցներուն, սակայն անոնց աներեր հաւատքը և աստուածասիրութիւնը չենք յիշեր: Կը մոռնանք որ չորրորդ դարէն ի վեր, հայ մարդու գիտակցական և ենթագիտակցական վիճակը կազմող մեծագոյն ազդակը եղած է Քրիստոնէութիւնը:

Անոնք չմեռան միայն ապ մը հողի և ազգապահպանումի համար, այլ բոցավառելու հաւատքի արժանապատուութեան կրակը:

Ապրիլ 24-ը անմեռ հաւատքի՛ պարունակին մէջ պէտք է բննուի և յիշատակուի:

Մեծ գումարներ կը նուիրենք եկեղեցաշինական նպատակներու համար, սակայն եկեղեցի չենք յաճախեր: Կը պարծենանք որպէս առաջին Քրիստոնեայ պետութիւն, սակայն մեր առօրեայ առեւտրական գործառնութեան մէջ կ՛ուրանանք Յիսուսը:

Պիտի վերադառնա՛յ Յաղթական Յիսուս Քրիստոս, բայց ո՛չ թէ հեծած աննշան աւանակի մը վրայ՝ նախատուելու և անարգուելու համար, այլ երկնակամարի ամպերուն վրայ Իր հրեղէն հրեշտակախումբով:

Մեզմէ և մեր սերունդէն, բանինե՞ր արդեօք պիտի կարենան վկայել և արտայայտել հաւատք և հաւատարմութիւն այն Խաչեցեալին, որ Իր Անձը զոհեց փրկելու համար բեզ և զիս:

Գիտէ՞ք որոնք պիտի խօսին ու վկայեն մեր հաւատքը այդ փառապանծ Գալուստին: Մեր բանդուած եկեղեցիներուն սրբատաշ քարերը, ու խորտակուած խորաններու հաւատարիմ սիւները միայն:

Սուրբերու և հաւատացեալներու տապանաքարերն ու խաչքարերը պիտի խօսին մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի, յայտնելու գլխատուածներու և նահատակներու և հաւատացեալներու գերեզմանները:

Ինչպէս հպարտանք ունինք Ս.Գրիգոր Լուսաւորչին, որ մեզ ըրած է առաջին Քրիստոնեայ Պետութիւնը, միթէ չ՛արժէ՞ր որ մենք ըլլա՛նք նաեւ վերջին ջահակիր պետութիւնը մեր հաւատքին և Յիսուս Քրիստոսի:

Միայն այս հերոսակա՛ն զոհողութեան հոգիով իրաւունք կ՛ունենանք տօնելու Ապրիլ 24-ը և 1915-ի Մեծ Եղեռնը:

«Ան որ կը մօտենայ Աստուծոյ, պարտ է հաւատալ թէ Աստուած կայ» --Եբր. ԺԱ.6:

Անձի մը՝ ինքզինք Աստուծոյ նուիրելն ու յանձնուիլը, գաղափարի մը կամ տարբեր անձնաւորութեան մը, հաւատքի իրաւ զորութիւնն է. հաւա՛տք կը նկատուի: Ենթակային անձնանուիրումը, հաւատքի միջոցաւ, կը դառնայ ներգործող իրականութիւն: Սոյն ներազդեցիկ իրողութիւնը (հաւատք)ը չենք կրնար ստորագնահատել որեւէ անտրամաբանական երեւի: Մեծագոյն յաջողութիւններու և հերոսութիւններու արարչական նախանիւթը կը կազմեն՝ սէրը, վիշտը և հաւա՛տքը:

Վարդանանց ու Ղեւոնդեանց սքանչելատեսիլ և ճակատագրական օրէն խորհրդախորհուրդ գոյամարտը, հպանցիկ ակնարկով, արկածախնդրական երեւոյթ մը ըլլալ կը կարծուի, սակայն անոր ներգործող իրողութիւնը հաւատքը անթառամ կը մնայ ու պիտի մնայ իւրաքանչիւր հայ հաւատացեալի հոգւոյն մէջ:

Հաւատքի դերը յաճախ կը բացատրուի շատ չնչին փաստարկութեամբ կամ առանց որեւէ շօշափելի ապացոյցի: Սակայն հաւատքը, յաճախ, ամենավստահելի և ստոյգ գիտակցութիւնն է մարդ էակին: Այս ճանաչումը առանձին հաւատք չէ, այլ հաւատքի կը վերածուի երբ ենթական կը նուիրէ ինքզինք և կը վստահի՛ իր հաւատացածին:

Հաւատքի նպատակակէտը երբ հաւատա՛լ է ոչ շօշափելի իրականութեան, հաւատացեալը դէմ յանդիման կը կանգնի բոլոր կասկածելի և տարակուսելի հարցազրոյցներու: Այս պաշտպանողական դիրքորոշումը ցոյց կու տայ հաւատքին գերբնական լինելիութիւնը կամ գոյացութիւնը:

Այսպիսի ոչ կամայական պարագաներու, հաւատքը արդիւնքն է ներհմտական կամ խորհրդազգաց փորձառութեան, որ մարդկային բանականութեամբ վերլուծելի չէ: Որովհետեւ հունաւոր բանականութեամբ չենք կրնար բացատրել բացարձակը ու սահմանաւոր կարելիութեամբ չենք կրնար վճռել կատարեալը: Հաւատալու համար միայն միտք չի բաւեր, այլ ներատեսութիւն և ներհայեցողութիւն հարկաւոր են:

Հաւատալ կը նշանակէ նոյնանալ թէ՛ հաւատացածին և թէ բոլոր հաւատացեալներու հետ, որոնք կը հաւատան քու հաւատացածիդ՝ Աս-

տուծոյ:

Եթէ կը հաւատանք Աստուծոյ, պարտական ենք վստահիլ նաեւ անո՛նց, որոնք կը հաւատան:

Աստուծոյ մօտենալը, ինչո՞ւ պարտ է հաւատով ըլլայ և ոչ տրամաբանութեամբ:

«Այն յաղթութիւնը որ կը յաղթէ աշխարհին՝ ա՛յս է. մեր հաւատքը: Եւ ո՞վ է որ կը յաղթէ աշխարհին, եթէ ոչ ան՝ որ կը հաւատայ թէ Յիսուս է՛ Աստուծոյ Որդին»:

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս՝ Իր Մարմինն ու Արիւնը նմանցուց համեստ ամենօրեայ հացի և գինիի: Անմահութեան Ուտելիքը, Յիսուս ինչո՞ւ աւելի գերազանց կերակուրի չի նմանցուց, այլ պարզ և դիւրամատոյց հացի: Որպէսզի Ան մատչելի դառնայ համայն մարդկութեան:

Նմանապէս, Աստուած՝ մարդուն մէջ կը փնտռէ այն, որ աստուածայինն է՝ նուիրում և վստահութիւն: Ամենէն կարեւոր արժանիքները՝ ո՛չ տաղանդը, ո՛չ բաջութիւնն են, այլ լրջութիւնը և հաւատքը:

Աշխարհի մէջ միլիարաւոր մարդիկ կան, որոնք բոլորն ալ հաւատք ունին՝ հեթանոս կամ ճշմարիտ Աստուծոյ: Հաւատքը, անձի մը ինքնութեան առանցքը կը կազմէ մարդկային յարաբերութիւններու մէջ:

Արուեստն ու գիտութիւնը այդքան ընդհանրացած չեն մարդկութեան մէջ, որքան հաւատքը: Կրօնքն ու հաւատքը մարդու բնութեան, էութեան մէջ շաղուած զգացում մըն է: Համայնավարութիւնը, իր զինեալ անաստուածութեամբ և իր պողպատէ սպառազինութեամբ իսկ, չկրցաւ նուաճել անզէն ժողովուրդին հաւատքը:

Չորրորդ Դարէն ի վեր, հայ մարդու գիտակցական և ենթագիտակցական վիճակը կազմող մեծագոյն ազդակը եղած է իր հաւատքը՝ Քրիստոնէութիւնը:

Համայն աշխարհի միլիարաւոր մարդկութեան, բանի՞ տոկոսը տրամաբանող է: Քանի՞ տոկոսը տրամաբանական և բանաւոր յստակատեսութիւն ունի:

Արիստոտել ըսած է.

«Տրամաբանութիւնը ապացուցման տեսութիւնն է, որուն նպատակն է ճշմարիտը անջատել կեղծէն»:

Աստուած իմացական և բանական Վաշխառու մը չէ՛, որ մարդու կարողութենէն աւելին պահանջէ անկէ: Համայն մարդկութիւնը արուեստագէտներէ և իմաստասէրներէ չեն կազմուած, որ պարտաւոր ըլլան տրամաբանօրէն զԱստուած ըմբռնելէ՛ յետոյ վստահիլ Անոր, կամ հաւատարմութիւն յայտնել ու սիրել Զայն:

Համայն մարդկութիւնը ոչխարներու հօտի նման է.

«Որոնք աջ ու ձախ ճեռին տարբերութիւնը չեն գիտեր»,

կ՛ըսէ Արարիչ Աստուած Հովնան մարգարէին:

Ամենողորմ և անսպառ Սէր Աստուած մի միայն մանանեխածիլ հաւատոֆ կը պահանջէ մարդ արարածէն, որ անոր ներսիդին է, անոր էութեան մէկ մասնիկն է: Մարդիկ անհաւատ են ոչ թէ իրենց տրամաբանութեան պատճառաւ ու կը փնտռեն շօշափելի ապացոյցներ, այլ՝ որովհետեւ հպա՛րտ ու կամապաշտ են:

Օրինակ.

մարդիկ լաւ գիտեն ու շօշափելի ապացոյցներ կան, թէ ծխելու մոլութիւնը վնասակար է և թէ մահացու, սակայն կը շարունակեն ծխել...:

Ինչո՞ւ, որովհետեւ կը սիրեն և իրենց հաճելի կը թուի:

Հոգեկան աշխարհի մէջ կան ապրումներ և ըմբռնումներ, որոնք մեր հինգ զգայարանքներով հասկնալի չեն, այլ՝ ներհայեցողական և հոգետեսական կարողութեամբ կ՛ըմբռնուին:

Վերլուծութեան և "բանականութեան" օրէնքներու չ՛ենթարկուող ամենամեծ երեւոյթներէն մէկը հաւատալն է, հաւատա՛լ Աստուծոյ գոյութեան և Անոր Հայրութեան:

Մեքենական աշխարհահայեացք ունեցողներու համար, հաւատքը զառանցանք կրնայ նկատուիլ, իսկ հաւատաւորին համար, կեանք է, զօրութիւն և փրկութիւն:

Ճշմարտութեան, իրաւունքի և ազատութեան համար վկայող անձ մը երբ ապացոյց և շօշափելի փաստարկութիւն չունի հաստատելու իր վկայագիրը, կը դիմէ վերջնական և սրբազնագոյն իրողութեան, ըսելով. **«Պատուոյ խօսք այս է...:»**:

Մարդը՝ աստուածակերպար ընող հանգամանքը անոր խօսիլն է՝ խօսքը: Աստուած ալ, ղրկած է Իր Խօսքը՝ Մարմնացեալ Բանն Աստուծոյ՝ Յիսուս Քրիստոս: Աստուծոյ գերագոյն արտայայտութիւնը՝ Իր Խօսքն է՝ մեզի ղրկուած: Որպէս հողաշէն և անաւարտ արարածներ իրաւունք չունինք պահանջելու, որ Աստուած մեզի շնորհէ շօշափելի և տեսանելի ապացոյց Իր գոյացութեանը համար և ստորադասել Իր սուրբ Խօսքը շօշափելի երեւոյթներով: Մի միայն կոյրերն են, որ շօշափելով կը քալեն:

Մարդկութիւնը, մանաւանդ ինքնագիտակից անձեր քաջ գիտեն թէ ճանչցուած գիտութիւնը կամ հմտութիւնը՝ միայն երեւցած իրականութիւնը չէ: Ուստի ինչո՞ւ չհաւատալ նաեւ թէ կան իրականութիւններ, որոնք մեր հասողութենէն դուրս, և ըմբռնելու կարողութենէն անդին են:

Յաւիտենական կեանքի ճանապարհը կը սկսի հաւատք, յոյս և սէր նախադուռէն:

«Դուն զիս տեսար և հաւատացիր. երանի՜ անոնց որ չեն տեսած ու կը հաւատան»--ըսաւ Յիսուս

Օգոստոս 20, 1992
Թորոնթօ

“ԳԱԶԱՆ ՄԸ Կ’ԵԼԼԷՐ ԾՈՎԷՆ”

Մարդիկ սովորաբար, վայրի գազաններն ու կենդանիները անտառներու և բացօդեայ վայրերու մէջ կը փնտռեն։

Ներկայ բաղաքակրթութեան մէջ, մեծահարուստ առեւտրականներ և ճարտարարուեստի տէրեր "սաֆարի" կ’երթան՝ Ափրիկէի խորերը, տեսնելու համար գազանային կենդանիները իրենց ուրոյն բնաշխարհին մէջ։

Անյիշատակ դարերէ ի վեր, մարդիկ դիտած են գազաններու յատկութիւնները և զանոնք կիրարկած անհատներու, ազգերու կամ կառավարութիւններու։ Օրինակ, Սատանան կոչուած է օձ, մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս, Հերովթէս թագաւորը անուանած է աղուէս։ Անցեալին, Հռոմէական Կայսրութեան դրօշակներուն վրայ կը բազմէին արծիւներ։

Կրէտացիներու զինանշանն էր ցուլը։ Աթէնացիներու խորհրդանըշանն էր՝ բուն։ Արդի կայսրութիւններն ու կառավարութիւնները նոյնպէս կը ներկայանան աշխարհի ժողովուրդներուն իրենց խորհրդանշաններով։ Մեծն Բրիտանիա՝ առիւծով, Ամերիկեան Միացեալ Նահանգները և Գերմանիա՝ Արծիւներով, Չինաստան՝ վիշապով, եւլն։

Հին Կտակարանի մարգարէութիւններու և Յայտնութեան գրքին մէջ յիշուած բոլոր գազանները կը խորհրդանշեն ոչ միայն անձեր և կառավարութիւններ, այլ մարդկային հոգեբանութեան և անոր խորհելակերպի և ըմբռնումի պատկերացումները և հեռանկարները։

Պատճա՞ռը։ Որովհետեւ մարգարէական գազանները կը ներկայանան աշխարհի, ելլելով "ծովէն" ջուրերու մէջէն։

Մարգարէական "ծով" կամ "ջուրեր" բառերը, սովորաբար կ’ակնարկեն ժողովուրդներ։ Աստուածաբան աւետարանիչի Յայտնութիւն Գրքին ԺԷ.15 համարներուն մէջ այսպէս կը կարդանք.

«Այն ջուրերը զոր տեսար և ուր նստած է պոռնիկը՝ ժողովուրդներ են, բազմութիւններ, ազգեր ու լեզուներ»։

Աւետարանիչ Եսայեայ մարգարէն ալ նոյնպէս կը խորհրդանշէ աշխարհը, ըսելով.

«Ամբարիշտները ալեծուփ ծովու պէս են»--ԾԷ.20։

Անշուշտ բազմաթիւ ուրիշ վկայութիւններ եւս կան թէ՛ Հին և թէ Նոր Կտակարաններու մէջ ապացուցանելու համար ուղղամտութիւնը վերոյիշեալ բացատրութեան։ Մեր նպատակը դասագիրք գրել չէ, այլ լուսաբանութիւն մը տալ։

Ո՞վ և ո՞վքեր, կամ ի՞նչ կերպ գազաններ են, որ կ’ելլեն աշխարհէն։ Օդի, երկրագունտի և ջուրերու ապականութիւնն ու պղծումը զոր խիստ մտահոգիչ է համայն աշխարհի համար, շարունակ տեղի ունեցած էր անցեալին։ Սակայն մեր օրերու հանգրուանին, բնութեան տարրերու ապականացումը իր հակազդեցութիւնը ցոյց կու տայ սպանելով լիճերու և ծովերու ձուկերը և փտութիւն պատճառելով անտառներու զմրուխտածիլ ծառերուն։ Նոյնն է նաեւ ագահութեան ոգին, որ հրապուրած ու թակարդած է բովանդակ աշխարհի մարդկութիւնը։

Բարոյական ու գաղափարական հոգենկարը հեռացուած է աստուածակառոյց մարդ արարածէն։ Ժողովուրդներու՝ համայն աշխարհի,

«սրտին խորհուրդներուն բոլոր գաղափարները միայն չար էին ամէն օր»: Ներկայ աշխարհի հեռանկարը և ճգտումը՝ դրամ է, հարստութիւն և ունեւորութիւն՝ իշխելու և իրմէ տկարը իրե՛ն ենթարկելու ծայրահեղ տենչը:

Սողոսկող այս չար ոգին այնպիսի նենգութեամբ սպրդած է մարդկային էութեան և իսկութեան խորը, որ ժողովուրդներ անոր գազանակերպ ցոլացումը կը շփոթեն որպէս ճոխութիւն, երջանկութիւն և հոգեկան անսահման գոհունակութիւն:

Ամերիկացիք բանդակած են "Աստուծոյ կը վստահինք" բառերը իրենց դրամներուն վրայ: Սակայն իրենց առօրեայ առեւտրական և բաղաքական գործառնութիւններուն մէջ կ՛ուրանան զԱստուած: Իրենք զիրենք բրիստոնեայ համարողներ, ամենայն երկիւղածութեամբ, ոտքի կը կայնին եկեղեցիներու խորանին առջեւ և կը դաւանին ըսելով.

«Հաւատամք ի մի Աստուած...»:

Ամէն Կիրակի, "Հաւատամք" ասմունքողներ երբ շաբթուայ հինգ օրերը առեւտուրով կը զբաղին կամ յոգնեցուցիչ աշխատանով, ի՞նչ կը հետապնդեն, ի՞նչ կը տենչան, ի՞նչ կը վկայեն ու կը թելադրեն իրենց ընկերներուն: Չեմ ըսեր "բարեկամներուն" որովհետեւ ագահ ու արծաթասէր մարդը "բարեկամ" չի կրնար ունենալ...:

Հաւատակի՛ց բրիստոնեաներ, մի սպասէք տեսնել մարմնացեալ գազան մը ինչպէս Հիթլէր մը կամ Ստալին մը, որպէս գազանակերպ մարմնացումը անաստուածութեան: Մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս, վերջին օրերը նմանցուցած է մեծ Ջրհեղեղին և Սոդոմ Գոմորի, ըսելով.

> **«Ինչպէս եղաւ Նոյի օրերուն, այնպէս պիտի ըլլայ նաեւ մարդու Որդիին օրերուն: Կ՛ուտէին, կը խմէին, կին կ՛առնէին և մարդու կ՛երթային, մինչեւ այն օրը, երբ Նոյ տապանը մտաւ և Ջրհեղեղը եկաւ ու ամէնքը կորըստեան մատնեց: Նոյն ձեւով պատահեցաւ նաեւ Ղովտի օրերուն. կ՛ուտէին, կը խմէին, կը գնէին, կը վաճառէին և կը շինէին: Նոյն ձեւով պիտի ըլլայ նաեւ այն օրը, երբ մարդու Որդին պիտի յայտնուի»**
> --Ղուկ.ԺԷ.26-30:

Ոչ Նոյի և ոչ ալ Սոդոմ Գոմորի պատմագրութեան մէջ կը հանդիպինք մարմնացեա՛լ գազանի մը, այլ սոյն երկու դէպք եղելութիւններու մէջ, առարկայականօրէն արձանագրուած է ագահութեան և ցոփակեացութեան գործօն ոգին: Ընթերցողներէն ոմանք կրնան ըսել, որ այս աստուածընդդէմ մեղքերը աշխարհի սկիզբէն ի վեր գոյ եղած են:

Անշուշտ թէ սոյն մեղքերը գոյ էին, սակայն ո՛չ երբեք ներկայ համեմատութեամբ: Նոյնիսկ երբ նկատե՛նք, մեր տասնեակ մը տարիներ առաջուան, բարեկամները (եթէ ժամանակ ունի՛նք նկատելու) պիտի նշմարենք թէ որքա՜ն փոխուած է իրենց կենցաղը և գաղափարաբանութիւնը հանդէպ ունեւորութեան և հաճոյապաշտութեան նկատմամբ:

Բարեպաշտ և գաղափարական կարծուած բարեկամներն իսկ, այսօր դարձած են կաշառակեր, անպարկեշտ և արծաթասէր...:

Դժբախտութեան և փորձանքի ահաւորութիւնը ոչ թէ միայն ան-

հատներու մարդկայնութե՛ն ապականացումն է, այլ հոգեմտաւո՛ր կարծեցեալ հաստատութիւններուն: Քսաներորդ Դարը յեղափոխութեան Դար դառնալէ յետոյ, մարդիկ՝ իրե՛նք եւս փոխակերպուեցան գիտութեան և մտքի մարդկութեան՝ ուրանալով սիրտը և հաւատքը: Գիտութիւնը, առանց սրտի և հոգիի, առաջնորդեց իր հաւատաւորները վայրի նիւթականութեան և մեղքի հեշտամոլութեան: Տիտղոսաւոր կոյրեր, գիտութեան լոյսով խաւար ներմուծեցին նորահաս հոգիներու մէջ:

Աշխարհ, որ այսօր կ՛ապրի իր ճարտարարուեստի և հարստութեան ոսկեդարը, կ՛ապրի՛ նաեւ աննման շուայտութեան և անառակութեան նիւթապաշտ աղբանոցին մէջ:

Ներկայ սերունդը ապաշխարութեան ուղղելու, անաստուածութեան և մարմնապաշտութեան յորձանուտը գահավիժեցին:

> **«Կայէնի ճանապարհով ընթացան և Բաղաամի մոլորութեան պէս սայթաքեցան շահամոլութեան ետեւէն իյնալով»**--Յուդա 11:

Ազգեր ազատ կը զգան զատորոշելու գործօն հաւատքը իրենց ամենօրեայ առեւտրական կեանքէն: Հայը պէտք է գիտակցի՛ թէ ի՛նք չի կրնար խզել իր անցեալ հաւատքի կապը ներկայ կեանքէն: Հաւատքի և կրօնքի գաղափարաբանութեան մէջ հետեւող ըլլալու չե՛նք:

Նիւթապատրանք կենսոլորտը մեզ պէտք չէ հրապուրէ:

Պաշտամունքը դարձած է հասութաբերութիւն, առեւտուր և դրամահաւաք այս ինչ կամ այն ինչ նպատակներու: Մարդեղացեալ Աստուած որդին ոչ թէ գանձանակ պտուտցուց Իր բարոզութենէն յետոյ, այլ նոյնիսկ ձրի ուտելիք հայթայթեց Իր ունկնդիրներուն:

Եկեղեցիի մը առաքելակա՛ն և ուղղափառ դաւանանքը խիստ յստակ կերպով արձանագրուած է Գործք Առաքելոց, վեցերորդ գլխուն, երկրորդ համարէն մինչեւ չորրորդ համարին մէջ: Տասներկու առաքեալները կանչեցին բոլոր հաւատացեալները և ըսին:

> **«Մենք չենք ուզեր Աստուծոյ խօսքին բարոզութիւնը ձգել և ուտելիք մատակարարելով զբաղիլ: Եղբայրնե՛ր, ձեր կողմէ վկայուած եօթը հոգի ընտրեցէք, որոնք Սուրբ Հոգիով և իմաստութեամբ լեցուն ըլլան: Զանոնք այս անհրաժեշտ գործին համար կարգենք, իսկ մենք աղօթքի և Աստուծոյ խօսքին մատակարարման նուիրուինք:»**

Եթէ կ՛ուզենք կոչուիլ առաքելական, պարտաւոր ենք պահել Առաքեալներու աւանդութիւնը՝

«Իսկ մենք նուիրուինք աղօթքի և խօսքի սպասաւորութեան»--

այսինքն Աւետարանի՛ բարոզչութեան:

Հոկտ 4, 1991
Թորոնթօ

«ԻՄ ԼՈՒԾՍ ՔԱՂՑՐ Է ԵՒ ԻՄ ԲԵՌՍ՝ ԹԵԹԵՒ»

“Բեռ”, ընդհանրապէս կը նշանակէ ծանրութիւն: Այն տեսակ ծանրութիւն, որ կը դրուի անասուններու կամ մարդոց թիկունքին վրայ փոխադրութեան համար: Օրինակ՝ կ’ըսենք. մէկ մարդու կամ մէկ սայլի բեռ:

Սուրբ Գրոց մէջ "բեռ" բառը նաեւ փոխաբերաբար գործածուած է ծանր պարտաւորութիւն, որպէս աստուածային պատգամ, վարդապետութիւն կամ աստուածատուր օրէնք:

> «Ու մէյմըն ալ Տիրոջը բեռը չյիշէք
> Վասնզի ամէն մարդուն բեռը իր խօսքը պիտի ըլլայ,
> Բայց դուք կենդանի Աստուծոյ,
> Զօրաց Տիրոջը, մեր Աստուծոյն, խօսքը փոխեցիք:
> Մարգարէին այսպէս ըսես.
> Տէրը ըեզի ի՞նչ պատասխան տուաւ,
> Եւ Տէրը ի՞նչ խօսեցաւ:
> Բայց որովհետեւ Տիրոջը բեռը կ’ըսէք,
> Թէեւ ես ձեզի լուր ղրկեցի, ու Տիրոջը բեռը մի
> ըսէք ըսի»--Երեմեայ ԻԳ.33-39:

Առաբեալները՝ իրենց ողջ կենդանութեան, երբ վարդապետութեան (դաւանանքի) կը փոխանցէին Յիսուս Քրիստոսի կենդանի խօսքերը, Երուսաղէմի համաեկեղեցական միաբանութիւնը, առաբեալներու ներշընչմամբ, այսպէս կ’արտայայտուի.

«Որովհետեւ հաճելի թուեցաւ Սուրբ Հոգիին և մեզի՝ աւելի ոչ մէկ բեռ դնել ձեր վրայ, բացի այս կարեւորներէն.

> **«Հեռու մնալ կուռքերու մատուցուած զոհերէ և արիւնէ և խեղդամահ եղած կենդանիներէ և պոռնկութենէ, լաւ կ’ընէք, եթէ ձեզ հեռու պահէք ատոնցմէ: Ողջ եղէք»**--Գործ. ԺԵ.28-30:

Պօղոս առաբեալ զգուշացած է նոյնիսկ նիւթապէս բեռ չ’ըլլալ իր նորակառոյց եկեղեցիներուն: Նամակագրութեան մը մէջ այսպէս կը գրէ ան, Կորնթացւոց եկեղեցիին.

«Կը պատրաստուիմ ձեզի գալու և ձեր վրայ բեռ պիտի չ’ըլլամ. Որովհետեւ ձեր ունեցածը չէ որ կը փնտռեմ, այլ՝ ձեզ:

Միթէ Տիտոս ձեր ունեցածին վրայ ա՞չք տնկեց: Բայց ես յօժարութեամբ պիտի վատնեմ և պիտի վատնուիմ ձեզի համար»--
-----Բ. Կորնթ. ԺԲ.14-16:

Յիսուս Քրիստոս ճշմարտութեան կենդանի՛ Մարմնացումը երբ կը շրջէր Հրէաստանի մէջ, դիտած էր տաճարապահ կրօնաւորներու նիւթապաշտական ձգտումները: Ան ըսաւ զրկանքի և ողբերգութեան են-

թարկուած ժողովուրդին.

«Մովսէսի աթոռը նստան դպիրներն ու Փարիսեցիները: Ծանր դժուարակիր բեռները կը կապեն և կը դնեն մարդոց ուսերուն վրայ, բայց իրենց մատով իսկ չեն ուզեր շարժել զանոնք: Եւ իրենց բոլոր գործերը կը կատարեն ի ցոյց մարդկան» -----Մատթ. ԻԳ.1-5:

Ողորմած Յիսուս Քրիստոս, որ մեզի մարմնակից ու պատկերակից եղաւ, երբ տեսաւ ճնշուած և հարստահարեալ ժողովուրդները, խղճաց անոնց տառապեալ վիճակին: Ան «կը ցաւիմ ձեր վրայ» ըսելով չ՛անցաւ ու չհեռացաւ նման Փարիսեցիին ու Ղեւտացիին, այլ՝ նման Բարի Սամարացիին, ըսաւ Ան.

«Եկէ՛ք ինծի, բոլոր յոգնածներ և բեռնաւորուածներ, և ես պիտի հանգստացնեմ ձեզ: Իմ լուծս ձեր վրայ առէք և սորվեցէք ինձմէ որ հեզ եմ և սրտով խոնարհ. և ձեր անձերուն հանգիստ պիտի գտնէք, որովհետեւ իմ լուծս բաղցր է և իմ բեռս՝ թեթեւ»--Մատթ. ԺԱ. 38-30:

Աստուածայայտնիչ Վարդապետը ազատագրել ջանաց մարդ էակը ա՛յն շրջափակումէն՝ անհիմն վարդապետական գիտութիւններէն, որ ապահովելու և պաշտպանելու համար տաճարը կառուցած էին: Սակայն անոնց հակազդեցութիւնը ժխտական արդիւնք տուաւ: Հօր անբննելի Յիսուս "կազմակերպչական" աշխատանք չի տարաւ, ոչ ալ վարդապետական դաւանանք կանոնագրեց:

Եկեղեցական հանգանակը, ըլլայ "Առաբելական" և "Նիկիական"՝ առաջինը՝ առաբեալներու և երկրորդը՝ Չորրորդ Դարու եկեղեցական վարդապետներու կողմէ, 325-ին Նիկիոյ բաղաբի համաշխարհային Համաժողովին գրուեցաւ ու 386 թուականին ալ վաւերացուեցաւ:

Պղատոն պատմութեան փոխանցեց իր վարդապետ՝ Սոկրատէսի անձը, իմաստասիրութիւնը և կեանքը: Ինչո՞ւ համար եկեղեցական վարդապետներ՝ "հանգանակ"ի, "վարդապետութեան" և "դաւանանք"ի վերածեցին Անբովանդակելի, Անկապտելի իւրայատուկ Ջօրութիւնը՝ Յիսուս Քրիստոս:

Քսան դարեր յետոյ, բաղաբակրթեալ և հարուստ Արեւմտեան երկիրներու մէջ, ուր մարդկութիւնը կը վայելէ դիւրակեցութեան ոսկեդարը, վերեւ յիշուած հարցումը մեզի կը թուի անյարմար և աւելորդ:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ դաւանանքներն ու վարդապետութիւնները պատճառ դարձան պառակտելու եկեղեցիներու միաբանութիւնն ու բազմաթիւ պատերազմներու և եղբայրասպան կոտորածներու:

Իմացած ենք, բազում անգամներ և բազմաթիւ բարեկամներէ, որոնք ըսած են. «Ինծի համար Քրիստոնէութիւնը՝ Յիսուսի "Լերան Քարո՛զն է: Ուրիշներ՝ "Վերստին Ծնիլ"ն է, "Շաբաթը պահել" է "Ս. Պատարագի ներկայ գտնուիլ" է, եւլն:

Հպանցիկ և հորիզոնական ակնարկով մեր բարեկամներու պատճառաբանութիւնները արդարացի կրնան թուիլ, բայց ուղղահայեաց և

պատմակա՛ն հետազօտութեամբ տարբեր կիմացուին և դէպքերն ու հարցերը կը յստականան։

Նախքան խորանալու այս նիւթին մէջ, պարտաւոր կը զգանք ըսել, պատմական տուեալներու յենած, որ եկեղեցական պառակտումները, բաժանումները, նզովքները, աբսորանքները և եղբայրասպան պատերազմներն ու կոտորածները տեղի ունեցան ո՛չ դաւանանքի և ոչ ալ վարդապետութեան համար կամ պատճառաւ, այլ՝ հաւատացեալ կոչեցեալներու ամբարտաւանութեան, «ես»ին ու փառատենչնութեան համար։

Կեանք բաշխող Աստուածորդին՝ Իր բարոզչութեան շրջանին կազմակերպչական ոչ տեսութիւն ուրուագծեց և ոչ ալ վարդապետական կանոնագրութիւն։ Որովհետեւ, Ինք ապրո՛ղ և կենդանի Խօսքն էր, Հեղինակատր Մարմնացո՛ւմն էր կանոնագրութեան և վարդապետութեան։

Անհուն Ջգաստութիւն Յիսուս՝ Իր նախատեսութեամբ, այսպէս արտայայտուեցաւ Յովհաննէս Մկրտիչի աշակերտներու ծոմապահութեա՛ն Հարցումին.

> «Ինչո՞ւ մենք և Փարիսեցիները յաճախ ծոմ կը պահենք,
> իսկ քու աշակերտներդ չեն պահեր»--Մատթ. Թ.14։

Շատ արդարացի և տրամաբանական հարցում, որով մկրտչականներ հարցուփորձել ջանացին իրենց "մրցակից" կարծուած Մարգարէն։

Յիսուսի պատասխանը, ոչ միայն օգտակար է Յովհաննէս Մկրտիչի աշակերտներուն, այլ կը նպաստէ նաեւ մեր նիւթին.

> **«Կարելի՞ է հարսանիքի հրաւիրեալներուն որ սուգ պահեն,**
> **քանի երբ տակաւին փեսան իրենց հետ է։**
> **Ժամանակ պիտի գայ, փեսան պիտի վերցուի իրենցմէ,**
> **և այն ատեն իրենք ալ ծոմ պիտի պահեն։**
> --Մատթ. Թ.14-15։

Առաբելական շրջանը, որ մօտ հարիւր տարի տեւեց, եկեղեցական բոլոր հարցերը և կնճռոտ անորոշութիւնները կը վճռուէին սուրբ առաբեալներու միջամտութեամբ։ Առաբեալներու վճիռը պատգամ կ՛ընդունուէր եկեղեցիներու կողմէն։ Առաբեալները երբ սկսան սպանուիլ և նահատակուիլ յաջորդաբար, և մանաւանդ առաբեալներու ձեռնադրեալ հետեւորդ աշակերտները։

Պօղիկարպոս՝ ձեռնադրուած էր Յովհաննէս առաբեալի կողմէ ու եփեսոսի եպիսկոպոսն էր։

Իգնատիոս եպիսկոպոս, նահատակուեցաւ 107-ին Հռոմի մէջ, ձեռնադրուած էր Պետրոս առաբեալի կողմէ որպէս Անտիոքի եպիսկոպոս, Սիւրիո նահանգին։

Ստեփաննոս սարկաւագ բարկոծուած և սպաննուած էր։ Սօղոս Փարիսեցին սկսած էր հալածել Եկեղեցին, ու հաւատացեալներ ցիրուցան եղած ու տարածուած էին Սամարիա և աւելի հեռուներ։ Փիլիպպոս առաբեալ Սամարիոյ մէջ կը բարոզէր Աւետարանը և հրաշքներ կը գործէր ու կը բժշկէր դիւահարները։

Փիլիպպոսի բարոզութեամբ Յիսուսի հաւատացողներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Սիմոն անունով մոգութիւն (կախարդութիւն) ընող մարդ

մը որ իր գերբնական զօրութեամբ զարմացուցած էր Սամարացիները, որոնմ նաեւ զինմ կը կոչէին «Ասիկա՛ է Աստուծոյ զօրութիւնը, որ մեծ կը կոչուի»: Ուրիշ նորահաւատներու միասնութեամբ Սիմոն մոգն ալ հաւատաց ու մկրտուեցաւ Փիլիպպոսի ձեռամբ: Ան շարունակ Փիլիպպոսի կ՛ընկերակցէր ու կը զարմանար անոր հրաշագործութիւններուն վրայ:

Երուսաղէմ գտնուող առաբելական փաղանգը երբ իմացաւ Սամարիայի աւետարանչական գործունէութիւնը, հոն ղրկեց Պետրոս և Յովհաննէս առաբեալները, որոնմ «իջնելով աղօթմ կ՛ընէին» հաւատացեալներուն համար, որպէսզի Սուրբ Հոգին ստանան:

Սիմոն մոգ տեսնելով որ առաբեալներուն ձեռմ դնելովը Սուրբ Հոգին կը տրուի, դրամ տալ ուզեց անոնց և փափաբեցաւ, որ առաբեալները իրեն ալ շնորհեն Սուրբ Հոգի տալու իշխանութիւնը: Պետրոս, որ մինչեւ այդ վայրկեան իր հոգւոյն մէջ կասկած ունէր Սիմոնին անկեղծութեան, պոռթկաց ու ըսաւ.

> **«Քու արծաթդ թող կորսուի բեզի հետ, բանի որ կարծեցիր թէ Աստուծոյ պարգեւները կարելի է դրամով ստանալ. դուն այդ բանին մէջ մաս ու բաժին չունիս, բանի որ բու սիրտդ ուղիղ չէ Աստուծոյ առջեւ»**--Գործ. Ը. 20-21:

Սիմոն մոգ ոչ առաջինը և ոչ ալ վերջինն է Քրիստոնէական հաւատի աղանդամոլներէն, որոնմ իրենց փառատենչութեան կամ անգիտութեան հետեւանմով ցորենամշակ արտերու մէջ որոմ ցանեցին ու ճշմարտութեան ճառագայթներու մէջ դարձան ստուերները ունայնամըտութեան և փառատենչութեան:

Ս. Առաբեալները տարածուեցան Յունա-Հռոմէական Կայսրութեան մէջ և հիմնեցին բազմաթիւ եկեղեցիներ: Այս եկեղեցիները կը կազմըէին բազմատեսակ, ցեղերէ, լեզուներէ, ազգերէ և մշակոյթներէ:

Նուիրեալ առաբեալները կարիքը զգացին՝ Հօր անմնելի յաւերժաւանդ խորհուրդ Մարդեղութիւնը գրի փոխանցել աւետարանագիր մատենագրութեամբ և վարդապետական ու դաւանական ուսուցումներով:

Առաբեալներու ուսուցչական դաւանանքը կը կոչուի
(Տիտաչէ՝ ուսուցում կամ ուսուցչութիւն):

«Առաբելական ուսուցում» (Տիտաչէ) հանգանակը յիշուած է նաեւ եկեղեցական պատմահայր Եւսեբիոսի գրութիւններուն մէջ: Կղեմէս Աղեքսանդրացի հայրապետը եւս "Տիտաչէ" գրութիւնը համազօր կը նկատէր Սուրբ Գրոց: Այս գրվոյկը, հնագիտական պեղումներու ընթացքին գտնուեցաւ 1873-ին և տասը տարի յետոյ հրատարակուեցաւ և մատչելի դարձաւ ուսանողութեան:

Առաբեալները՝ բաւարար սեպած էին "տիտաչէ"ի գրաւոր վարդապետութիւնը իրենց գերհզօր առաջնորդութեան և ներկայութեան պատճառաւ:

Հռոմէական Կայսրութեան արիւնահեղ հալածանքներու դրդապատճառով, առաբեալներն ու իրենց յաջորդող եպիսկոպոսներն ալ

նահատակուեցան ու կեր դարձան վայրի գազաններուն: Այսպիսի շփոթ և ուղեկորոյս խառնակութեան մը ընթացքին, ծնունդ առին բազմապիսի աղանդներ և բրիստոնէական տեսութիւններ: Եկեղեցիներու կամարակերպ և սրբակենցաղ հայրապետներ, առանց տարիքի և հանրային նկատողութեան սպաննուեցան և նահատակութեամբ կնքեցին իրենց բարոզչական կոչում-ասպարէզը:

Եկեղեցական մեծամեծ հայրապետներու պակասը և գիտնական եպիսկոպոսներու նուազումը, տեղի տուաւ փառատենչ նորածիլ հերձուածողներու և թիւր վարդապետութիւններու երեւումին Քրիստոսահիմ եկեղեցիներէ ներս: Առաբելաշաւիղ և ապրող եկեղեցական եպիսկոպոսներ և առաջնորդներ պարտաւորուեցան, վարդապետական և դաւանական հանգանակով, ուղղափառ և անարատ պահել Քրիստոնէական լուսաճիր հաւատքը:

Երրորդ և չորրորդ դարու ծառայասէր և զոհաբերուող հայրապետներ թէ՛ ուղիղ և թէ արդար վարդապետական բնորոշումով ջանացին ներկայացնել Քրիստոնէական հաւատքը:

Այնպէս, ինչպէս հինգերորդ դարուն մենք Հայերս Աւարայրի ճակատամարտով կնքեցինք Հայութիւնը որպէս Քրիստոնեա՛յ Պետութիւն: Ներկայի դիւրակեցիկ, անտարբեր և գաղջ ապրումով չի դատենք այն հոգեկան տիտանները, որոնք զրկանքով և անձկութեամբ, մեզի՝ հասցնելու համար Աւետարանը, պարտաւորուեցան վարդապետական և դաւանական պատուարներ կանգնել կեղծ ու սուտ հաւատալիքներու դէմ:

Անտարակոյս վարդապետական և դաւանական հիմնադրութիւնը հեշտօրէն չի կանոնագրուեցաւ: Բազմամշակոյթ և բազմալեզու դպրեվանքներ իրարու մրցակից և իրարու հակընդդէմ վէճեր ունեցան:

Ծայրայեղութեան գացին իրենց վարդապետական հիմնարկութիւններու ընթացքին: Ծատ մը անմեղ սուրբեր աֆսորուեցան և անբարոնակ վախճանեցան, ինչպէս Յովհաննէս Ոսկեբերան՝ Բիւզանդիոնի պատրիարքը:

Մեր Տիրոջ «Թեթեւ բեռ»ը և «բաղցր լուծ»ը որ ծանր կը ճնշէ, այսօր, կարգ մը հաւատացեալներու վրայ, վարդապետական և դաւանական խստութեամբ, մարդակե՛րտ բեռներ և լուծեր են, ո՛չ Յիսուս Քրիստոսի:

Ինչպէս կեանք բաշխող Գալիլեացիի առաբեալներուն մէջ գըտնըւեցան մատնիչ Յուդա և ուրացող Պետրոս, նոյնպէս ալ գտնուեցան, յետ հալածեալ եկեղեցիներու մէջ, փառատենչ, վրէժխնդիր և անհանդուրժող կղերականներ, որոնք վարդապետութիւնն ու դաւանանքը պատրուակելով գրգռեցին եկեղեցիները և ազգութիւնները մէկը միւսին դէմ:

Ոչ թէ վարդապետութիւնը և դաւանանքի բառերը փոխեցին, և հեռացուցին եկեղեցիները իրարմէ, այլ անսէ՛ր և հաւատուրաց կղերականներ, որոնք նման Յուդայի, առաբելակա՛ն զգեստաւորումով մատնեցին:

Յիսուս՝ Իր Անձին և ապրումի՛ն միջոցաւ ցոյց տուաւ Աստուծոյ սիրոյ դիմագիծը և Իր հանդուրժողական ոգին զանազանութեան ի շահ ըսաւ.

«Արգելէ մի՛ ըլլաք անոր, որովհետեւ չկայ մէկը որ իմ անունովս զօրաւոր գործեր ընէ ու կարենայ ինծի հայհոյել վասնզի ով որ մեզի հակառակ չէ՝ մե՛ր կողմն է»:....Մարկ. Թ.38-39:

Պէտք է զգուշացնել հաւատացեալները սուտ ու կեղծ հաւատալիքներէ: Սակայն մի միայն Յիսուսի Անճնազո՛հ հոգիով ու ո՛չ երբեք ատելութեամբ: Երբեք մոռնալու չենք կեանքի բոլոր ոլորտները թափանցող Յիսուսի յորդորը որ սաստեց Յովհաննէս ու Յակոբոս աշակերտները ըսելով.

«Չէք գիտեր թէ ինչ հոգիէ էք դուք. վասնզի մարդու Որդին չեկաւ մարդոց հոգիները կորստեան մատնելու, այլ՝ փրկելու»--Մարկ. Թ. 55:

Ըլլանք պաշտպանները "թէ՛ Հայրեիքի և թէ հաւատքի", առանց կորսնցնելու ա՛յն Հոգին, որ կանչեց մեզ գործելու Իր այգիին մէջ:

Վերեւ գրած մտորումներուս կեդրոնական իմաստը՝ իր ամբողջական խորհուրդով, առարկայականօրէն պարզեցուած է Յիսուսի մարմնաւորած այս հեռանկարով:

Յովհաննէս Մկրտիչին աշակերտները երբ կասկած ունեցան Տէր Յիսուսի իշխանութեանը, մեր Տէրը մարգարէներու աստուածաշնչեալ հանգանակներէ վարդապետական վկայութիւններ չի բերաւ, այլ՝ ըսաւ անոնց.

«Գացէ՛ք Յովհաննէսի պատմեցէք, ինչ որ կը լսէք ու կը տեսնէք. ահա կոյրերը կը տեսնեն, կաղերը կը քալեն, բորոտները կը մաքրուին, խուլերը կը լսեն, մեռելները յարութիւն կ՛առնեն, և Աւետարանը աղքատներուն կը քարոզուի: Երանի անոր որ իմ պատճառովս իր հաւատքը չի կորսնցներ»
--Մատթ. ԺԱ. 4-6:

Հաւատացեալի մը լաւագոյն վարդապետութիւնը և իր հաւատքին ուղղափառութիւնը ո՛չ թէ միայն իր դաւանած վարդապետութիւնն է, այլ իր արդիւնաբերա՛ծ հրաշագործ զօրութիւնը:

Երկրորդ, հաւատացեալ մը հանդուրժելու շնորհը ստանալու է Հոգիէն, որ կարենայ զանազան մշակութային համոզումներու և անճնական փորձառութիւններու մէջ ալ արգելք չ՛ըլլալ իրեն նման չխորհող հաւատացեալին և չփորձէ լռեցնել զայն, այլ՝ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի վստահի, թէ

«Ով որ մեզի հակառակ չէ, մե՛ր կողմն է»:

Դժուա՞ր է վերոյիշեալը:

Այո՛, սակայն մեր Տիրոջ պատուէրն է այդ:

Մարտ 4, 1992
Թորոնթօ